

УДК 378.14:331.103.2

**ГОТОВНІСТЬ ДО СТВОРЕННЯ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНОГО
СЕРЕДОВИЩА ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ОСОБЛИВА КАТЕГОРІЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ****Завидівська О. І.**

Теоретично обґрунтовано сутність готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації у системі професійної освіти майбутніх менеджерів. Здійснено аналіз змісту понять "готовність", "професійна готовність". Розкрито сутність поняття "готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації". Виокремлено основні складові і структурні компоненти системи формування готовності майбутніх менеджерів до здоров'яорієнтованого управління в умовах організації. Виявлено, що у сучасних ринкових умовах господарювання суттєво змінюється роль менеджера, який перетворюється на управління людськими ресурсами в умовах виробничого середовища. Людський чинник стає головним, а витрати на підтримку і збереження здоров'я людей вважаються першочерговими інвестиціями підприємців. Готовність майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації представлено як особистісну якість їхньої професійної діяльності, що спрямована на збереження здоров'я працюючих людей.

Декларовано, що менеджерам потрібно володіти знаннями, вміннями і навичками, що визначатимуть їхню готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації. Узагальнено, що формування готовності студентів-управлінців до створення здоров'яорієнтованого середовища організації має інтегративний характер. Така готовність свідчатиме про єдність, стійкість і стабільність психолого-педагогічних впливів. Цілісна компетентність у питаннях збереження здоров'я як інтегральне утворення слугує відображенням готовності майбутнього менеджера до здоров'язбережувальної діяльності.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, майбутні менеджери, готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Теоретически обоснована сущность готовности к созданию здоровьяориентированной среды организации в системе профессионального образования будущих менеджеров. Осуществлен анализ содержания понятий "готовность", "профессиональная готовность". Раскрыта сущность понятия "готовность к созданию здоровьяориентированной среды организации". Выделены основные составляющие и структурные компоненты системы формирования готовности будущих менеджеров к здоровьяориентированному управлению в условиях организации.

Ключевые слова: готовность, профессиональная готовность, будущие менеджеры, готовность к созданию здоровьяориентированной среды организации.

The article substantiates theoretically the essence of readiness to create the health-focused environment when organizing professional education for future managers. The analysis of the content of notions "readiness" and "professional readiness" is carried out. The study reveals the essence of the concept "readiness for creation the health-oriented environment in the organization". The main components of the system of forming the readiness of future managers for health-focused management in the organization's conditions are singled out. It is revealed that nowadays economic conditions significantly alter the role of a manager who becomes a human resources manager in the conditions of working environment. The human factor becomes the focal point, and the expenditure for maintaining and preserving health are considered to be priority investments of entrepreneurs. The readiness of future managers to create a health-focused environment in the organization is presented as a personal quality in their profession aimed at safeguarding health of workers.

It is stated that managers need to demonstrate knowledge and skills that would determine their readiness to create the health-focused environment in the work place. It

is generalized that formation of the readiness of management students to establish the health-focused environment in the organization has an integrative nature. Such readiness will testify to the unity, sustainability and stability of psychological and pedagogical influences. Integral competence on the issues of health safeguarding as a wholesome formation indicates readiness of future manager for health preserving activities.

Key words: readiness, professional readiness, future managers, readiness to create a health-focused environment of the organization.

Постановка проблеми. Перспектива входження України в європейський освітній простір зумовлює необхідність модернізації системи вищої освіти. Болонський процес чітко продемонстрував потребу оновлення змісту і форм організації навчання студентів у вищій школі. У сучасних умовах розвитку освіти України усвідомленою постала потреба у новій стратегії підготовки майбутніх менеджерів, яка "вилилась" у вимоги щодо зміни традиційної системи професійної освіти.

Система підготовки фахівців сфери управління повинна змінити цілі освіти, її зміст та технології, щоб бути ефективною у сучасних умовах. Необхідною умовою підвищення ефективності підготовки менеджерів є формування готовності студентів вищих навчальних закладів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні проблема готовності до виконання професійної діяльності розглядається у працях відомих вчених в галузі педагогіки, теорії та методології вищої освіти. Проаналізовано дефініції "професійна діяльність", "готовність", "підготовленість", "компетентність" (І. Бех, А. Богуш, С. Гончаренко, І. Зязюн, Г. Костюк, Н. Ничкало та інші).

Останнім часом дефініцію "готовність до професійної діяльності" почали розглядати науковці інших галузей. "Готовність" як форму реалізації потреби у праці і психолого-педагогічний феномен розглядають М. Дьяченко, І. Зимня, Л. Кандибович, А. Ліненко, О. Мороз, П. Підкасистий, В. Сластьонін, Н. Тализіна, Д. Узнадзе та інші. Специфіку готовності до професійної економічної діяльності вивчали К. Акулєнко, І. Носач, В. Різник, В. Свистун, Л. Служинська, В. Стасюк, С. Тарасова, І. Ярошук та інші. Концептуальні засади професійної підготовки фахівців у концепті здоров'яорієнтованих компетенцій досліджувалися такими вченими, як О. Дубогай, М. Носко, Л. Сущенко, Є. Приступа, Н. Завидівська та інші.

Попри те, що наукова спільнота створила вагомий доробок у цьому напрямку досліджень, проблема готовності майбутніх менеджерів до здійснення здоров'яорієнтованої управлінської діяльності залишається недостатньо дослідженою.

Мета роботи – теоретично обґрунтувати сутність готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації у системі професійної освіти майбутніх менеджерів. Для досягнення поставленої мети виконувалися наступні **завдання**: здійснити аналіз змісту понять "готовність", "професійна готовність"; розкрити сутність поняття "готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації"; виокремити основні складові і структурні компоненти системи формування готовності майбутніх менеджерів до здоров'яорієнтованого управління в умовах організації.

Виклад основного матеріалу. У міру економічного розвитку України і появи закордонних інвесторів управління перетворилось на особливу функцію, що вимагає спеціальних знань і умінь від фахівців цієї сфери. В умовах ринкової економіки настає новий етап у розвитку сфери управління з якісно новими функціями і завданнями. Ставка на професіоналізм і компетентність управлінців завжди перспективна, бо кадри – це капітал. Об'єктом роботи управлінців є працюючі люди. Перед управлінцями виникають нові завдання, що зводяться до максимального використання трудового потенціалу через покращення умов праці, здоров'я і якості життя працюючих людей [12].

Сучасний менеджер – це людина, що працює на управлінській посаді та наділена повноваженнями приймати рішення стосовно певних напрямів діяльності організації. Менеджери – це така категорія працівників, які професійно здійснюють

управління людьми, вони відповідальні за отримання результатів від конкретних зусиль інших людей, котрі працюють як індивідуально, так і об'єднані в групи чи організації [9].

У сучасних ринкових умовах господарювання суттєво змінюється роль менеджера, який перетворюється на управлінця людськими ресурсами в умовах виробничого середовища. Людський чинник стає головним чинником виробництва, а витрати на підтримку і збереження здоров'я людей вважаються першочерговими інвестиціями підприємців [6; 10]. В таких умовах менеджерам потрібно володіти знаннями, вміннями і навичками, що визначатимуть їхню готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Таке комплексне поняття як "готовність", є найбільш дискусійним у сучасній педагогічній науці. Виникло це поняття в кінці XIX ст. в психології. Тоді під цим поняттям розуміли психічний стан людини, що визначає поведінку. З середини XX ст. поняття "готовність" почали тлумачити як здатність людини до саморегуляції власної поведінки. Сучасне тлумачення цього терміна ми спостерігаємо в психолого-педагогічних дослідженнях, причому йдеться як про теорію професійної діяльності, так і про діяльність загалом [7; 8].

Науковці Г. Коджаспірова та О. Коджаспіров [7] трактують готовність до діяльності як взаємодію інтелектуальної, емоційної, мотиваційної та вольової сторін психіки. Спостерігається поетапність наукових досліджень проблеми формування готовності. Окремі вчені, першочергово досліджуючи психічні процеси людини, розглядають нейрофізіологічні механізми формування стійкості і здатності людини до саморегуляції та поведінки, а на основі цього досліджують теорію діяльності [1].

Узагальнення літературних джерел дозволяє констатувати, що більшість учених трактують готовність до професійної діяльності як активний стан і бажання особистості ефективно діяти. Існує низка аспектів, що слугують основою тлумачення поняття "готовність до професійної діяльності": функціональний (готовність – психічний стан особистості); особистісний (готовність цілісне особистісне утворення); особистісно-діяльний (готовність – прояв усіх граней професійної діяльності особистості); результативно-діяльнісний (готовність – результат процесу підготовки); акмеологічний (готовність – самосприйняття людиною діяльності). Слід зазначити, що формування готовності науковці розглядають як процес, що проходить від рефлексії до надрефлексії. Йдеться про усвідомлення людиною необхідності виконання своїх професійних обов'язків на високому рівні і переконання у суспільній значущості власної професії [5].

Готовність студента-управлінця до створення здоров'яорієнтованого середовища організації є, власне, інтегральним проявом властивостей особистості, що були сформовані упродовж фахової підготовки. Стан такої готовності є трансформацією та взаємодією безлічі педагогічних компонентів, критеріїв у структурні рівні. На основі думок Л. Султанової [11] можна сказати, що розвиток мотивації, ступінь оволодіння системою знань, сформованість у студентів низки організаційних умінь і навичок є основними критеріями готовності студентів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Е. Зеєр визначає "готовність" як активну діяльність людини для вдалого виконання професійних завдань. Професія, на думку вченого, – це спеціальні знання, навички, здібності та розвинуті професійно важливі якості. Формування стану готовності проходить декілька стадій: від постановки мети на підставі потреб та мотивів через розробку плану і до виконання роботи. На думку Е. Зеєра, компонентами готовності до діяльності є: мотиваційний (базується на мотивації і відповідальності людини); орієнтаційний (уявлення про особливості майбутньої діяльності); операційний (наявність знань, вмінь і навичок для діяльності); оціночний (самооцінка своєї готовності) [3].

Аналіз наукової літератури дозволяє зазначити, що структура системи формування готовності майбутніх менеджерів до здоров'яорієнтованого управління в умовах організації поділяється на *психологічну, науково-методичну і практичну складові* та включає в себе такі *компоненти*: мотиваційний (мотиви, потреби, інтереси тощо); когнітивний (система знань, умінь і навичок); операційний (володіння

способами і прийомами, культурою здоров'я), діяльнісний (свідома здоров'язбережувальна діяльність), оцінювальний (самооцінка власних переконань у необхідності здоров'яорієнтованого управління) (рис. 1).

На сьогодні педагогічна наука налічує багато традиційних методів, що тлумачаться по-різному. Наприклад, є багато визначень понять "професійна підготовка" та "готовність". Енциклопедія професійної освіти [4] декларує професію як наявність спеціальних умінь, навичок, компетенцій через засвоєння теоретичних знань і практичного досвіду. В перекладі з латинської дефініція "професія" (professio від profiteor) дослівно означає "повідомляю своєю справою".

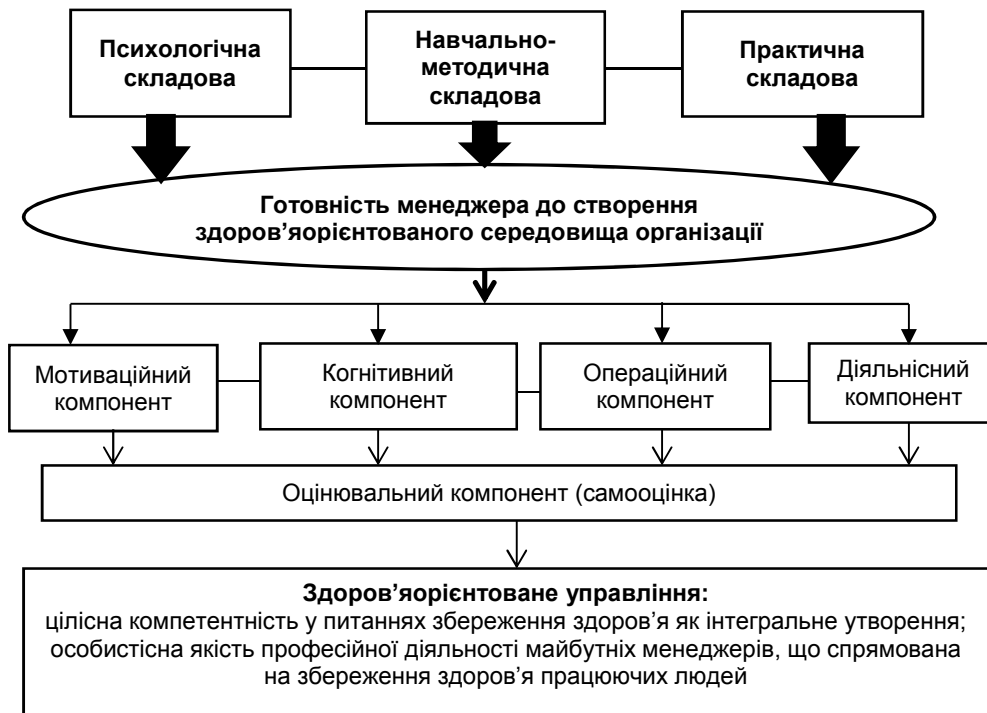

Рис. 1. Основні складові та структурні компоненти системи формування готовності майбутніх менеджерів до здоров'яорієнтованого управління

Тлумачний словник з української мови трактує поняття "спеціальність" як окрему галузь [2]. В перекладі з латинської "спеціальність" (specialis) означає "особливий". Розглядаючи фахову підготовку менеджерів, зустрічається поняття "кваліфікація" (в перекладі з латинської quails – якість). Йдеться про рівень підготовки фахівця.

Успішним менеджером стає не кожен випускник, котрий закінчив вищий навчальний заклад і здобув цей фах. Професія менеджера в ринкових умовах є складною, і не кожному вдається стати справжнім лідером, якого будуть поважати підлеглі. Професіоналізм студента-управлінця в майбутньому якнайкраще характеризуватиме його конкурентоздатність. Конкуренція на ринку праці – це, в будь-якому разі, суперництво у процесі досягнення якнайвищих результатів у професійній діяльності. Діяльність управлінця залежить від соціальної взаємодії і визнання підлеглими його управлінського хисту. Система професійних якостей і переваг сучасного управлінця має передбачати, на нашу думку, три рівні:

- соціальна успішність – визнання підлеглими. Це можливо лише за умови, якщо підлеглі відчуватимуть турботу і підтримку з боку керівника, дбайливе ставлення до їхніх потреб. Загальновідомо, що основною потребою людини є здоров'я. Отже, головне для підлеглих – менеджер своїми управлінськими діями не повинен нашкодити їхньому здоров'ю, а ще краще – створити здоров'яорієнтоване середовище організації, де вони почуватимуться захищеними і у безпеці;

- високий рівень особистісних якостей, культури – фактор соціального успіху, тобто механізм реалізації першого рівня;

– майстерність і професіоналізм – визнання управлінської діяльності способом як позитивних, так і негативних впливів на людей. Базується на перших двох рівнях і залежить від усвідомлення і розуміння того, що людський капітал, капітал здоров'я є основною рушійною силою економічного прогресу. Вміння досягати економічних успіхів організації на засадах покращення умов праці, якості трудових процесів, створення середовища для нормального самопочуття і підтримки на належному рівні стану здоров'я підлеглих.

В умовах вищого навчального закладу конкурентні переваги майбутніх менеджерів формуються під впливом суб'єктивних і об'єктивних факторів, що є результатом навчання. Особистий ресурс студентів-управлінців, що складається із управлінських якостей, знань, вмінь і навичок – це суб'єктивний бік їхньої майбутньої професійної діяльності. Суб'єктивний бік – це, власне, комплекс соціально-моральних установок, ціннісних орієнтацій, усвідомлення необхідності здоров'яорієнтованого управління. До об'єктивного боку відноситься система професійного навчання студентів-управлінців. Йдеться про використання такої здоров'яорієнтованої педагогічної технології (змісту, організаційно-педагогічних умов, концептуальних підходів тощо), що сприятиме конкурентоздатності і досягненню соціального успіху студентами-управлінцями у майбутньому.

Таким чином, соціально конкурентним можна вважати такого менеджера, котрий матиме явні переваги і готовність до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

Висновки. Формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації – складний процес у системі професійної підготовки, що вимагає аналізу багатьох понять. Професійна підготовка майбутнього менеджера передбачає готовність студента-управлінця до успішного виконання того чи іншого виду діяльності і визначається певним рівнем готовності до якісного виконання професійних обов'язків. На нашу думку, з точки зору системного підходу, готовність майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації є результатом професійної підготовки і важливою компетенцією професії.

Цілеспрямована й ефективна здоров'яорієнтована професійна діяльність менеджера неможлива без їхньої готовності до провадження такої діяльності. Рівень цієї готовності визначає якість виконання молодим фахівцем-менеджером своїх управлінських функцій у частині збереження здоров'я працівників організації. Психолого-педагогічний процес формування готовності до здоров'яорієнтованої діяльності залежать від змісту фахової підготовки майбутніх менеджерів, а також педагогічних процесів, психічних впливів і властивостей особистості.

З огляду на вищесказане очевидно, що формування готовності студентів-управлінців до створення здоров'яорієнтованого середовища організації матиме інтегративний характер. Така готовність свідчатиме про єдність, стійкість і стабільність психолого-педагогічних впливів. Цілісна компетентність у питаннях збереження здоров'я як інтегральне утворення буде відображенням готовності майбутнього менеджера до здоров'язбережувальної діяльності. Готовність майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації, на нашу думку, можна представити як особистісну якість їхньої професійної діяльності, що спрямована на збереження здоров'я працюючих людей. **Подальшого вивчення вимагають педагогічні технології і методики як засіб формування готовності майбутніх менеджерів до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.**

Література

1. Ананьев В. А. Основы психологии здоровья. *Психология здоровья*. Санкт-Петербург: Речь, 2006. Книга 1: Концептуальные основы психологии здоровья. 384 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ "Перун", 2001. 1440 с.
3. Зеер Э. Ф., Павлова А. М., Садовникова Н. О. Профориентология: Теория и практика: учеб. пособие для высшей школы. Москва: Академический Проект, Екатеринбург: Деловая книга, 2004. 192 с.
4. Энциклопедия профессионального образования: в 3 т. / под ред. С. Я. Батышева. Москва, 1998. 1784 с. URL: <https://www.anovikov.ru/dict/epo.pdf>.

5. Іщенко М. П., Руденко І. І. Філософія науки: питання теорії і методології: навч. посіб. / за ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенка. Київ: УБС НБУ, 2010. 442 с.
6. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации: учебник / под ред. А. Я. Кибанова. 4-е изд., доп. и перераб. Москва: ИНФРА-М, 2010. 695 с.
7. Коджаспирова Г. М., Коджаспиров А. Ю. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр "Академия", 2000. 176 с.
8. Кулько В. А. Сутність і структура готовності майбутніх аграріїв до професійної діяльності. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 2 (15). С. 193–197.
9. Менеджмент організацій: підручник / за заг. ред. Л. І. Федулової. Київ: Либідь, 2004. 448 с.
10. Скібіцька Л. І., Скібіцький О. М. Менеджмент: навч. посіб. для вищ. навч. закл. Київ: Центр навчальної літератури, 2007. 415 с.
11. Султанова Л. Ю. Готовність студентів психолого-педагогічних факультетів до науково-дослідної роботи. *Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології*: зб. наук. праць / за ред. Н. Г. Ничкало. Харків: НТУ "ХПІ", 2007. С. 338–343.
12. Zavydivska O. I., Zavydivska N. N., Kovalchuk V. Y., Khanikiants O. V. Features of professional training of hr-managers: the ability to create a health-oriented environment in the organization *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2018. 18 Supplement issue (2), Art 160. P. 1072–1078.